

Vergaderjaar 2023–2024

36 514

EU-voorstel: Richtlijn transparantie van namens derde landen uitgevoerde belangvertegenwoordigingsactiviteiten COM(2023)637

E

BRIEF VAN UITVOEREND VICEVOORZITTER ŠEFČOVIČ VAN DE EUROPESE COMMISSIE EN VICEVOORZITTER JOUROVÁ

Aan de voorzitter van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken

Cc: Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Brussel, 9 juli 2024

De Commissie dankt de Eerste Kamer voor haar brief over het pakket voor de verdediging van de democratie van de Commissie van 12 december 2023 en met name over haar mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over de verdediging van de democratie (COM(2023) 630 final).

In de mededeling over de verdediging van de democratie wordt de balans opgemaakt van de werkzaamheden van de Commissie in het kader van het Actieplan voor Europese democratie van december 2020 om vrije en eerlijke verkiezingen te bevorderen, de strijd tegen desinformatie op te voeren en de vrijheid en pluriformiteit van de media te ondersteunen, onder meer door het versterken van een ruimte voor het maatschappelijk middenveld en het versterken van burgerparticipatie, teneinde de democratische veerkracht van binnenuit te vergroten. In de mededeling worden ook de onmiddellijke volgende stappen uiteengezet die nog nodig zijn om de doelstellingen van het Actieplan voor Europese democratie te verwezenlijken. Tevens wordt onderzocht op welke gebieden de Unie proactief kan optreden ten aanzien van bestaande en nieuwe uitdagingen.

Deze mededeling is gepubliceerd als onderdeel van het pakket voor de verdediging van de democratie, waarin het voorstel voor een richtlijn tot vaststelling van geharmoniseerde voorschriften voor de interne markt betreffende de transparantie van namens derde landen uitgevoerde belangvertegenwoordigingsactiviteiten en tot wijziging van Richtlijn (EU) 2019/1937¹ centraal staat. Het pakket bevat ook een aanbeveling over inclusieve en veerkrachtige verkiezingsprocessen in de Unie en het

¹ COM(2023) 637 final.

versterken van het Europese karakter en het efficiënte verloop van de verkiezingen voor het Europees Parlement² met daarin specifieke maatregelen inzake verkiezingen in de aanloop naar de verkiezingen voor het Europees Parlement, en een aanbeveling over het bevorderen van betrokkenheid en effectieve participatie van burgers en maatschappelijke organisaties bij processen voor de vorming van overheidsbeleid³, met daarin specifieke maatregelen ter bevordering van een veilige en faciliterende omgeving voor het maatschappelijk middenveld.

De Commissie is ingenomen met de belangstelling van de Eerste Kamer voor het pakket voor de verdediging van de democratie.

Wat betreft de vraag van de Eerste Kamer over het evenement op hoog niveau over verkiezingen, dat de Commissie in oktober heeft georganiseerd in het kader van haar Europees samenwerkingsnetwerk voor verkiezingen, stelt de Commissie de Eerste Kamer voor deze website te raadplegen voor meer informatie over de onderwerpen die tijdens het evenement zijn besproken: https://commission.europa.eu/ec-events/high-level-event-elections-2023-10-23_en.

Wat betreft de vraag over het Commissienetwerk tegen desinformatie: dit netwerk is opgezet binnen de Commissie om een follow-up te geven aan het actieplan tegen desinformatie van 2018. Het netwerk bestaat uit alle diensten van de Commissie, de Europese Dienst voor extern optreden (EDEO) en het Europees Parlement en bevordert de uitwisseling van informatie over desinformatie en informatiemanipulatie die gericht is op Europees beleid. Enkele voorbeelden van de activiteiten van het netwerk zijn: initiatieven gericht op de infodemie in verband met de COVID-19-pandemie, via webpagina's, sociale media en mediacampagnes (2021)⁴; de aanpak van desinformatie en informatiemanipulatie en buitenlandse inmenging in verband met de Russische aanvalsoorlog tegen Oekraïne, met bijzondere aandacht voor de solidariteit van de EU met Oekraïne en voedselzekerheid (2022)⁵; en voorlichting over desinformatie met betrekking tot onderwerpen die vaak het doelwit zijn van desinformatie (bv. de Russische oorlog tegen Oekraïne, de Europese Green Deal, klimaatverandering en migratie) en het bevorderen van vaardigheden op het gebied van mediageletterdheid (2023)⁶.

De werkzaamheden van de Commissie op het gebied van veerkracht, paraatheid en respons (bv. voorlichting, monitoring, analyse, opsporing) ten aanzien van desinformatie en manipulatie van informatie over het beleid van de Unie worden voortgezet, in nauwe samenwerking met de andere instellingen van de Unie en de lidstaten. Dit was met name van belang in verband met de verkiezingen voor het Europees Parlement. In nauwe samenwerking met de Europese Groep van regelgevende instanties voor audiovisuele mediadiensten (ERGA), het Europees Parlement en de EDEO hebben verschillende voorlichtingscampagnes over desinformatie en informatiemanipulatie plaatsgevonden. De

² C(2023) 8626 final

³ C(2023) 8627 final.

⁴ Jaarlijks activiteitenverslag 2021 – Mededeling – Europese Commissie (europa.eu).

⁵ Jaarlijks activiteitenverslag 2022 – Mededeling – Europese Commissie (europa.eu).

Voorlichtingswerkzaamheden om desinformatie tegen te gaan, waren onder meer het produceren en publiceren van webpagina's, socialemediaberichten, downloadbare toolkits enz. De socialemediaberichten behaalden meer dan 10 miljoen weergaven. De webpagina's ter bestrijding van desinformatie werden bijna 4 miljoen keer bezocht.

⁶ Bijvoorbeeld de promotie van de richtsnoeren voor leerkrachten over desinformatie en ander communicatiemateriaal. Volgens onze voorlopige gegevens heeft dit tot dusver geleid tot 4,7 miljoen weergaven en 1,5 miljoen bezoeken aan de webpagina's voor de respons op desinformatie.

Commissie heeft de toolkit over desinformatie voor leerkrachten en ander voorlichtingsmateriaal voor jongeren geactualiseerd. Deze toolkit is beschikbaar in alle 24 officiële talen van de Unie.

Wat betreft de vragen over de praktijkcode betreffende desinformatie: de volledige lijst van huidige ondertekenaars is beschikbaar op een webpagina van de Commissie⁷ en op de website van het transparantiecentrum, die onafhankelijk wordt beheerd door de ondertekenaars⁸.

X (voorheen Twitter) maakte deel uit van de praktijkcode sinds de opstelling van de code in 2018 en nam deel aan het herzieningsproces dat heeft geleid tot het ontwerp van een versterkte code, die in juni 2022 werd ondertekend. Het bedrijf koos er in mei 2023 voor om niet meer aan het vrijwillige kader deel te nemen. Hoewel deelname aan de code vrijwillig is – en elke organisatie die de verbintenissen wil aangaan, de code nog kan ondertekenen – is naleving van de digitaledienstenverordening⁹ verplicht voor onlineplatforms die diensten aanbieden in de Unie. Deze verordening omvat ook de verplichting voor zeer grote onlineplatforms en zoekmachines, zoals X, om het risico op de verspreiding van desinformatie op hun platforms te beperken.

Wat betreft de vooruitgang die de ondertekenaars hebben geboekt en de appreciatie van de Commissie van de informatie in hun verslagen: de grote onlineplatforms die de code hebben ondertekend, hebben zich ertoe verbonden om elke zes maanden verslag uit te brengen over de maatregelen die zij in het kader van de code hebben genomen. De andere ondertekenaars brengen eenmaal per jaar verslag uit. In de eerste verslagleggingsrondes lieten ondertekenaars blijken hoe zij meer inzicht willen verschaffen in hun acties ter bestrijding van desinformatie, aan de hand van stabielere gegevens over een volledige verslagperiode van zes maanden. Over het algemeen boeken platforms vooruitgang met het verstrekken van gedetailleerdere en meer inzichtelijke gegevens. Zo vullen zij een aantal gegevens aan die ontbraken volgens hun referentieverlagen (uit februari 2023). Tegelijkertijd zijn verdere inspanningen nodig om meer gerichte, volledige en zinvolle gegevens te kunnen verstrekken. De Commissie werkt hier actief aan samen met de ondertekenaars.

Wat betreft de vraag over het vrijwillige karakter van gedragscodes en de rol van handhaving: de diensten van de Commissie helpen ondertekenaars bij de integratie van de praktijkcode betreffende desinformatie in het regelgevingskader dat bij de digitaledienstenverordening is vastgesteld. Als onderdeel van de digitaledienstenverordening zal deze gedragscode rechtstreeks gepaard gaan met risicobeperking en onafhankelijke audits voor ondertekenaars die zijn aangemerkt als zeer grote onlineplatforms of zeer grote onlinezoekmachines.

In geval van systematische niet-naleving van een gedragscode die onder de digitaledienstenverordening valt door ondertekenaars die zijn aangemerkt als zeer grote onlineplatforms of zeer grote onlinezoekmachines, kan de Commissie de nodige maatregelen nemen voor gebieden waarop de gedragscode wordt beschouwd als een passende risicobeperkende maatregel in het kader van de digitaledienstenverordening.

Dankzij aanvullende rapportageverplichtingen kunnen de gedragscodes ook zorgen voor meer transparantie inzake de beperking van systeemri-

⁷ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/signatories-2022-strengthened-code-practice-disinformation>

⁸ <https://disinfocode.eu/nl/ondertekenaars/>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>

sico's zoals de verspreiding van desinformatie. Deze vormen een aanvulling op de verplichting van de digitaalgedienstenverordening voor alle platforms, ongeacht hun omvang, om transparantierapporten te publiceren en de verplichting voor zeer grote onlineplatforms/zeer grote onlinezoekmachines om reclameregisters te publiceren. Deze verslagen en registers zijn al door het maatschappelijk middenveld gebruikt om mogelijke desinformatiecampagnes en platformmanipulatie aan het licht te brengen¹⁰. Bovendien bieden gedragscodes een forum voor informele en vrijwillige samenwerking met zeer grote onlineplatforms en zeer grote onlinezoekmachines dat een aanvulling kan vormen op regelgevende handhavingsmaatregelen.

Op die manier zullen gedragscodes de algemene toezichtarchitectuur van de digitaalgedienstenverordening versterken.

Rekening houdend met de ervaring die is opgedaan met de praktijkcode betreffende desinformatie heeft de Commissie ook de allereerste richtsnoeren uit hoofde van artikel 35 van de digitaalgedienstenverordening uitgegeven. Daarmee wil zij zeer grote onlineplatforms en zeer grote onlinezoekmachines informeren over beste praktijken en mogelijke maatregelen ter beperking van systeemrisico's op hun platforms die een bedreiging kunnen vormen voor de integriteit van democratische verkiezingsprocessen. In het kader van hun algemene verplichtingen uit hoofde van de digitaalgedienstenverordening zouden zeer grote onlineplatforms of zeer grote onlinezoekmachines die de maatregelen van de richtsnoeren niet opvolgen, moeten aantonen dat zij gelijkwaardige doeltreffende maatregelen hebben genomen.

De richtsnoeren en de vrijwillige verbintenissen in gedragscodes kunnen ook een voorbeeld zijn van beste praktijken ter bestrijding van desinformatie voor dienstverleners die geen zeer grote onlineplatforms of zeer grote onlinezoekmachines zijn.

Wat betreft de vraag van de Eerste Kamer met betrekking tot de activiteiten van grote technologiebedrijven uit derde landen: het Unierecht discrimineert niet op grond van nationaliteit of de locatie van het hoofdkantoor van een bepaalde onderneming. In regelgeving op digitaal gebied, zoals de digitaalgedienstenverordening en de digitale marktenverordening, wordt erkend dat digitaalgedienstverleners bij uitstek in verschillende landen actief zijn en dat zij soms wereldwijde gebruikersbases hebben. De digitaalgedienstenverordening en de digitale marktenverordening creëren een veiligere digitale ruimte waarin de grondrechten van gebruikers worden beschermd en zorgen voor een gelijk speelveld voor bedrijven door te voorzien in duidelijke regels voor digitale diensten en digitale markten in de Unie, ongeacht het land van herkomst van een digitaalgedienstverlener. Wanneer digitale diensten aan gebruikers binnen de Unie worden verleend, zijn de regels van de Unie van toepassing – zowel voor EU-bedrijven als voor bedrijven van buiten de EU. Grote aanbieders van digitale diensten binnen de Unie – zoals de zeer grote onlineplatforms en zeer grote onlinezoekmachines die in het kader van de digitaalgedienstenverordening zijn aangewezen, of de poortwachters die in de digitale marktenverordening zijn aangewezen, hebben doorgaans een vestiging in de Unie. Indien dienstverleners die binnen het toepassingsgebied van de digitaalgedienstenverordening en de digitale marktenverordening vallen, geen vestiging in de Unie hebben, moeten zij een wettelijke vertegenwoordiger in de Unie aanwijzen om de wetgeving na te leven.

¹⁰ Zie bijvoorbeeld

https://aiforensics.org/uploads/No_Embargo_in_Sight_AI_Forensics_Report_ad7ede416b.pdf

De Europese Commissie hoopt dat zij met de toelichting in dit antwoord voldoende is ingegaan op de door de Eerste Kamer aan de orde gestelde punten en zij kijkt ernaar uit de politieke dialoog in de toekomst voort te zetten.

De uitvoerend vicevoorzitter,
Maroš Šefčovič

De vicevoorzitter,
Věra Jourová